

Verslag Academische Werkplaatsessie 21 maart 2014

Gastregio: Rivierengebied

Locatie: gemeentehuis Buren

Thema: "Wat is het gebiedsverhaal van het Rivierengebied en wat en wie heb je nodig om het te realiseren?"

Aanwezig:

Hanneke van den Ancker (Stichting Geomorfologie & Landschap), Jelle Bennema (Deltavormgroep), Daniëlle van den Berg (gemeente Alphen aan den Rijn), Marie-Helene Greive (Rondje Pontje), Arend de Heus (Zorglandschap), Gepco de Kruijff (ondernemer vrijetijdseconomie), Rien de Kuiper (Open Coffee Culemborg), Yolanda Ledoux (gemeente Alphen aan den Rijn), Jac Meter (Groenfonds), Bas Nijenhuis-Vesseur (provincie Gelderland), Marinus van Olderen (gemeente Buren), Jan Oosterman (zzp'er vrijetijdseconomie), Bastiaan Overeem (gemeente Ermelo), Hanneke Rombouts (Bed& Breakfast), Gerrit van Solkema (Zand & Grintgaten), Eleonora Swart (RCT Rivierenland), Rick Veenendaal (Guesthouses), Henk Visscher (Museum Landschappen Dordrecht), Roelof de Wit (gemeente Buren), Martin de Wolff (LivingLab), Hans Hillebrand (STIRR), Hans Mommaas (UvT), Tanja Emonts (STIRR, Adviesbureau E.C.O. Logisch)

Deel van de dag aanwezig: Marien Borgstein (LEI/STIRR), Richard de Bruin (RBT Rivierenland), Frank Engelbart (Fruitpact/ Greenport Betuwse Bloem), Gert-Jan van Ingen (wethouder gemeente Buren), Johan Kaspers (Brederode Leisure Advies), Peter van Lutterveld (Dirk III), Walter de Wit (De Gelderlander)

Inleiding

Centraal in deze academische werkplaats stond het Rivierengebied. Het Rivierengebied heeft bezoekers veel te bieden, maar het toeristisch aanbod kan nog beter ontsloten en verbonden worden. Een gebiedsverhaal waarin het DNA en de uniciteit van de regio naar voren komen kan hierbij helpen.

In de ochtend kregen we via korte thematische pitches te horen wat dit gebied zo bijzonder maakt. Vervolgens gingen we uiteen in groepen om goed te begrijpen wat nu zo karakteristiek is voor het gebied en te onderzoeken waar urgenties en kansen liggen. In de middag stond de vraag centraal: "Wat is het gebiedsverhaal van het Rivierengebied en wat en wie heb je nodig om het te realiseren? Welke elementen moeten terugkomen in het verhaal van de regio en hoe realiseer je zo'n verhaal?" Ter inspiratie waren er twee lezingen "van buiten". Een over waarom een gebiedsverhaal nuttig kan zijn. En een tweede over een geopark als vehikel voor een gebiedsverhaal. Vervolgens gingen we

weer in groepen uiteen om tips te geven aan de regio en kijken wat je kunt doen om realisatie van het verhaal dichterbij te brengen.

Er werden verschillende presentaties gegeven:

- **Inleiding** door Hans Hillebrand
- **Beleidsurgenties** door wethouder Van Ingen gemeente Buren
- **Presentatie gebieds- en ondernemersurgenties in het gebied** door Gepco de Kruijff
- **Pitch Nieuwe Hollandse Waterlinie & Pitch natuur** door Bas Nijenhuis-Vesseur
- **Pitch Fruit** door Frank Engelbart
- **Pitch Toerisme** door Johan Kaspers
- **Pitch Landschapshistorie** door Henk Visscher
- **Pitch Landschapsarchitectuur** door Jelle Bennema
- **Pitch Water** door Gerrit van Solkema
- **Pitch Kleine steden** door Marinus van Olderen
- **Presentatie geoparken** door Hanneke van den Ancker

Indien een digitale presentatie beschikbaar is, kunt u die vinden op <http://www.recreatieenruimte.nl/academische-werkplaats/rivierenland/>

In dit verslag staan de resultaten van de werksessies die op deze dag plaatsvonden. De groep ging zowel in de ochtend als middag uiteen in drie groepen. In de ochtend om urgenties en kansen voor het gebied te benoemen en in de middag om deze te vertalen naar adviezen rondom het creëren van het gebiedsverhaal.

1. Verdiepingssessie Rivierenland

Uitkomsten verdiepingssessie groep 1 olv Eleonora Swart

Deelnemers: Jelle Bennema, Marien Borgstein, Marie-Helene Greive, Hans Mommaas, Gerrit van Solkema, Rick Veenendaal, Roelof de Wit, Walter de Wit

Urgenties:

- Zijn er voldoende afstappunten?
- Landschap niet zichtbaar vanaf snelweg A15 en A2
- Geen (multimediale) bezoekerscentra
- Grotere landingspunten
- Bekendheid
- Bundeling kleinschalige initiatieven
- Bewoners zijn geen ambassadeurs

Kansen:

- Culturele gebruik door de geomorfologie van het landschap
- Communiceer het verhaal van het gebied. Verhalen zijn: fruitteelt, vroeger en nu; steenfabrieken en high tech van nu; dijken, geschiedenis rivieren, zandgaten.
- Afstappunten recreatief verkeer bekend maken
- Eigenheid van het rivierenlandschap
- Tegenstelling traag landschap t.o.v. snelheid (snelwegen)
- Ontwikkeling recreatieve poorten
- Wand (Geluidsschermen) Betuwelijn benutten

- Rustgevend landschap
- Beleving contrasten: high tech fruittechnologie in contrast met Flipje; cultureel contrast met de 'overkant', grenzen ervaren noord-zuid
- Kneuterigheid koesteren
- Waal, Maas, Linge, Nederrijn samenvoegen
- Rivieren als deltawerk
- Thematische parels en positioneer deze

Uitkomsten verdiepingssessie groep 2 olv Hans Hillebrand

Deelnemers: Hanneke Rombouts, Martin de Wolff, Daniëlle van den Berg, Henk Visscher, Jan Oosterman, Johan Kaspers, Rien de Kuiper, Bastiaan Overeem, Arend de Heus, Roelof de Wit, Gepco de Kruijff

Vragen en kansen

- Gemist wordt het "boterhamzakje": eten + voeding als kans voorbij het boterhamzakje.
- Communicatie in relatie tot herkenbaarheid en ICT. Gaat over vragen als: Waarom komen mensen naar de regio? Hoe? Wat doen ze er cq wat kunnen ze er doen?
- De historie moet "uitgebuit" worden; is een kans.
- Schaalvergroting heeft ook positieve kant wat betreft toerisme: maakt toeristische ontsluiting wellicht beter mogelijk.
- Er is te weinig wandelgroen.
- De stroomruggen hebben ecologische potenties.
- Leg een link met laanboomkwekers.
- Knooppunten voor fietsen zijn redelijk ontwikkeld, maar kunnen beter.
- Er zijn te weinig plekken waar je geld kunt uitgeven.
- Dit is vooral een fietsgebied,
- Fruit, inclusief corso, moet je zeker iets mee.
- De kwestie van zondagsrust is niet extreem in deze regio.
- Benadruk vooral dat dit een (water)grensgebied is (Nieuwe Hollandse Waterlinie en Limes).
- Limes is belangrijk, zijn nog wel restanten, maar is te weinig te zien.
- Het gastvrije handelen moet bevorderd worden. Doe dat via bijvoorbeeld het MBO.
- Je moet zorgen dat je als gebied als eerste met iets komt. Dat kan heel goed door iets te doen dat voortborduurde op je historie.
- Zie gezondheidszorg ook als kans.
- Er is wel diversiteit, maar te weinig te beleven (bijvoorbeeld eten en drinken).
- Maak een app rivierengebied.
- Samenwerken is nodig, maar wel lastig, zit niet in de genen van ondernemers.
- Hoe "eng" definieer je het gebied? Leg in elk geval koppelingen met andere gebieden, bijv. oevers aan de overzijde van de rivier.
- Neem de wateropgave mee in je verhaal.

Uitkomsten verdiepingssessie groep 3 olv Tanja Emonts

Deelnemers: Bas Nijenhuis-Vesseur, Peter van Luttervelt, Hanneke van den Ancker, Jac Meter, Marinus van Olderen, Yolanda Ledoux

Urgentie

- Is er ondernemersurgentie? Zien zij noodzaak om aan de slag te gaan?
- Missende economische dragers

Kansen

- Betrek de burger (kennis en kunde, werk)
- Glokaal (globaal denken en lokaal handelen) werken met nadruk op het kleinschalige
- Lange termijn denken → is er dan plaats voor logistieke hotspots in het gebied?
- Duurzame transport corridor
- Lift mee met grootschalige ontwikkelingen die onafwendbaar zijn. Bij verbreding van wegen hoort vaak ook een pot compensatiegelden. Investeer deze in het gebied.
- Samenwerking tussen ondernemers (probleem: zit niet in hun DNA, wel bij jongeren)
- Inwoners die trots op hun gebied zijn (ze zien nu niet hoe bijzonder het is)
- Duurzaamheid (o.a. energie) en kleinschaligheid
- Meer werken met kunstenaars, het licht is mooi in het gebied
- Meer doen met sportvissen
- Maak gebruik van tijdelijke functies/ tijdelijke natuur op braakliggend terrein
- Het bestuur moet anders leren denken en sneller doorpakken
- Geopark → uniek gebied door rivieren en bijbehorend cultuurlandschap
- Water als verbindende → transport, pontjes en routes (zoals Aquabus bij Kinderdijk)
- Functiescheiding en tijdscheiding bij drukte op dijken
- Betrek buitenstaanders, die kijken met frisse blik naar het gebied
- Maak gebruik van de doelgroepbenadering om verschillende doelgroepen naar het gebied te trekken
- Doe een actoren onderzoek: wie wil wat en heeft geld
- Zandwinning als economische drager?

2. Adviesessie

In de adviesessie stonden drie vragen centraal:

- Wat is het gebiedsverhaal? Uit welke elementen bestaat het?
- Wat en wie heb je nodig om het te realiseren?
- Wat gaat u morgen doen om realisatie dichterbij te brengen?

Uitkomsten Adviesessie Groep 1:

Elementen gebiedsverhaal:

- ‘Rivierengebied: Land van contrasten’ als hoofdverhaal, paraplu
- Deelverhalen ‘verhalenmolen’: -rivier als grens; -rivier als verbinding;- Noord/zuid;- grondstoffenwinning;- historische tolpoorten; -Romeinen en Limes, -rust van het landschap/snelheid omgeving; contrasten religies; -fruitteelt nu en vroeger; -riviereneilanden;- ontstaan landschap;- rivieren als deltawerken;- thematisering parels zodat ze meer met elkaar verbonden zijn ipv los zand;-

Wat en wie nodig?:

- Heemkundekring
- Een gezelschap van verhalenvertellers zoals BV Limburg
- Verhalen plaatsen in Gelderlander
- Ambassadeurschap ontwikkelen
- Historische kringen
- Bewaarsmiensen betrekken (historische kringen)
- Digitale infrastructuur
- Mensen mobiliseren die excursies kunnen geven

- Maak gebruik van bestaande verhalenboeken
- Maak mensen deelgenoot van de gebiedsidentiteit
- Tiel in oude foto's

Er is regie nodig om verhalen en verhalenvertellers te verbinden. Ondernemers vertalen de verhalen in bezoekersactiviteiten, namen, gerechten etc. De beleving van de toerist moet voorop staan bij die vertaling om zo te komen tot nieuwe verdienmodellen.

Wat morgen doen?:

- Zoeken naar verhalen die verteld kunnen worden op het 'rondje pontje'
- Ellen Kok van regionaal archief Rivierenland kan mogelijk verhalen publiceren in de Gelderlander
- De volgende stap: Hoe ga je de verhalen echt gebruiken? Scholen kunnen verhalen vertellen, verzamelen, maar zijn ook Multi-mediale co-producent.
- Mensen met verhalen over grondstofwinning betrekken bij dit netwerk (K3 Delta e.a.) en verbinding maken met de opgave waar deze industrie nu voor staat.
- Community guesthouses vormgeven en verhalen ophalen
- Verhalen koppelen aan hedendaagse ontwikkelingen → de economie nu. Verhalen gedragen door huidige economische activiteiten. Een sessie met ondernemers begeleiden.
- Contact leggen met ondernemers en het gebiedsverhaal onderdeel maken van de waardeketen
- Netwerk vormen en uitbreiden.

Uitkomsten groep 2

Elementen gebiedsverhaal

- Geschiedenis van ijstijd tot nu
- Rivieren/water/bewoning. Rivieren zijn vriend en vijand, grens en tegelijk verbinder, zorgen voor verschillen en toch ook eenheid.
- Open landschap.
- Netwerk van oudst bewoonde stroomruggen.
- Diversiteit.
- Land en rivieren + verschillen.
- Centrale afgelegen ligging.
- Fruit en akkerbouw en melkveehouderij (variëteit)
- Transport
- Gezondheid.

Vervolgens is gekeken wat de belangrijkste elementen zijn. Ver aan top staat het element Rivieren, water/bewoning. Op flinke afstand op een gedeelde tweede plaats Geschiedenis en Fruit/akkerbouw en melkveehouderij (variëteit). Geconstateerd is dat het element 'geschiedenis' eigenlijk al zit in het element Rivieren/water/bewoning.

Hoe ga je gebiedsverhaal realiseren?

- Realiseer je dat het niet om een product gaat, maar om een proces.
- Laat het verhaal van onderop ontstaan.
- Zorg voor een stip op de horizon, bijvoorbeeld Bourgondië van de lage landen.
- Zo'n stip mobiliseert energie en zorgt voor richting.
- Zorg wel dat je je visie blijft innoveren, alsmede je gebied.
- Uitgaande van de visie, kun je concreet aan de slag met wat je al hebt (quick wins).
- Het gaat er om dat er netwerken verbonden worden die tot dusverre los van elkaar opereren.

- Ga daar gewoon mee oefenen door bijvoorbeeld proeftuinen te benoemen (concrete projecten/gebiedsopgaven (bijv. Koepelvisie Stad Buren) waarin ondernemers en gemeente(n) samenwerken). Je kunt ook eenvoudiger beginnen door green deals te maken waarbij het private doel van één ondernemer (of een beperkt aantal) gekoppeld wordt aan een publiek doel.
- Er moet een regiegroep komen, bestaande uit ondernemers, overheden en onderwijsinstellingen.
- Doe ook sessies met andere regio's waar ze met iets soortgelijks bezig zijn, zodat je kunt leren.
- Van begin af aan heb je een brand/merk nodig.

Wat morgen doen?

- Mensen bij elkaar halen, kijken waar die complementair zijn en van daaruit bepalen hoe je samen sterker kunt worden.
- Vertel over de "pot met goud" die dit gebied in handen heeft. Zo maak je fans: mensen van buiten die denken: wat een interessant gebied.
- Zorg ook voor ambassadeurs in het gebied: mensen die de gasten kunnen wijzen op alle interessante zaken.
- Initieer projecten van de drie O's: ondernemers, overheden en onderwijsinstellingen.
- Breng partijen ook bij elkaar via netwerkbijeenkomsten, zodat ze elkaar leren kennen.
- Zorg voor een ruggengraat om data te kunnen koppelen.

Uitkomsten groep 3

Elementen gebiedsverhaal

- Het rivierengebied moet de overkoepelende paraplu zijn, hieronder vallen deelverhalen.
- Rivieren en strijd met en tegen het water
- Fruit, zowel de nostalgische kant als nieuwe technologie/innovatie
- Kleinschaligheid-karakteristieke cultuurhistorie: historische stadjes, steenfabrieken etc
- Open weidegebied

De elementen moeten terugkomen in toeristische producten bijvoorbeeld in de vorm van een proeflokaal/ bezoekerscentrum. Deze zijn er nu onvoldoende. Daarnaast moet ook beter worden gecommuniceerd over wat hier te doen is.

Hoe ga je gebiedsverhaal realiseren?

- Er zijn nu veel initiatieven die onafhankelijk van elkaar werken, zorg voor een gebiedsregisseur die ze (als breinaald) verbindt en een platform biedt voor ondernemers/bevolking/gebiedsparticipatie.
- De overheid (of een RBT) zet de eerste stap om partijen bij elkaar te brengen.
- Samenwerking tussen overheid, ondernemer, onderwijs en inwoners. Interessante partijen zijn o.a. : RWS, waterschappen, historische vereniging, betuwse bloem, burgerinitiatieven
- Organiseren van koploper ondernemers, daar zaken mee oppakken en successen uitventen voor zwaan kleef aan effect.
- Een gebiedsfonds als voertuig voor gebiedsontwikkeling.
- Begin met kleinschalige initiatieven
- Zorg voor een aansprekend beeldmerk, zoals de 'bij'

Wat morgen doen?

- Zorgen dat er een gebiedsregisseur komt die initiatieven verbindt en totaaloverzicht heeft
- Ondernemers (koplopers) bijeen brengen. Wat willen zij?
- Actorenanalyse

Afronding

Gepco de Kruijff geeft als reactie op deze dag dat opnieuw is onderstreept dat het gebied veel potentie heeft. Het verhaal is scherper geworden. Nu is het zaak om het proces verder te trekken o.a. door het verbinden van lopende initiatieven. Hij stelt voor om een linked-in groep te starten waarin mensen kennis en kunde kunnen uitwisselen. STIRR zal een groep 'academische werkplaats natuur en gastvrijheidseconomie' opstarten.

Hans Mommaas geeft aan dat de regio goud in handen heeft. Het gebied kent vele verhalen, waarbij de rivieren (en daarmee geomorfologie) een rol spelen. Hij drukt de deelnemers op het hart dat een geopark onderdeel moet zijn van een gebiedsverhaal en niet hét gebiedsverhaal. Het moet ingebed worden in het overkoepelende verhaal van vroeger en nu, want ondernemers kunnen zich vaak niet vinden in alleen het geomorfologische. Verhalen zijn dragers van informatie, een cultuuruiting, en zorgen voor gemeenschappelijkheid. Een gebiedsverhaal is een gemeenschappelijke visie waar je met een gebied naar toe wilt. Het is een gemeenschappelijk verhaal van verhaallijnen en drager van een proces. De vrijetijdseconomie moet schakelen met andere sectoren en de omgeving. Het is de kunst om cultuur beleefbaar te maken. Dit kan door je expliciet of impliciet op doelgroepen te richten. Cultuurwaarden en ondernemerswaarden moeten hierin samengaan en de eindgebruiker staat voorop in de diensteneconomie die nu in opkomst is.

Rond 16 uur sluiten we de dag af met een drankje.